

דף ל"ב

חייבים על כפירה בב"ד ולא על כפירה חוץ לב"ד

למדנו במשנה שכשכפרו מחוץ לבית דין חמש פעמים ושוב כפרו בבית דין, חייבים על כל אחת ואחת. הגמרא שואלת, מניין שחייבים על כפירה בבית דין ולא חייבים על כפירה חוץ לבית דין? אביי אמר, שנאמר: "וְנָפַשׁ כִּי תַחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עוֹנוֹ", לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה, מתחייב זה ממון. אמר רב פפא לאביי, אם כך נאמר בשבועה עצמה שחייב רק אם נשבע בבית דין? אמר לו אביי, שאי אפשר לומר כך. ששנינו בברייתא, נאמר: "וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה" לחייב על כל אחת ואחת. ואם חייב דוקא כשנשבע בבית דין האם הוא חייב על כל אחת ואחת⁵⁸⁴, הרי שנינו במשנה השביע עליהן חמשה פעמים בפני בית דין וכפרו אין חייבין אלא אחת. ומכאן שהשבועה היא חוץ לבית דין, והכפירה בבית דין.

כפרו שניהם כאחת ר"ח א' כריה"ג

הגמרא שואלת על מה ששנינו שאם שניהם כפרו כאחת חייבים, הרי 'אי אפשר לצמצם', ולא יתכן שיאמרו בדיוק כאחד? אמר רב חסדא, המשנה היא כדברי רבי יוסי הגלילי שאמר 'אפשר לצמצם'⁵⁸⁵. רבי יוחנן אמר, אפשר להעמיד את המשנה אפילו כחכמים, כגון ששניהם כפרו בתוך כדי דיבור, ותוך כדי דיבור כדיבור דמי. רב אחא מדיפתי אמר לרבינא, הרי 'תוך כדי דיבור' הוא כדי שאילת תלמיד לרב, 'שלום עליך רבי'. ויש אומרים כדי שאילת הרב לתלמיד, 'שלום עליך'. ואמירת 'שבועה שאין אנו יודעין לך עדות' היא ארוכה יותר⁵⁸⁶? אמר לו רבינא, שכל אחד מהם אמר זאת תוך דיבורו של חבירו, כשאחד גמר את כפירתו השני התחיל לדבר

584 תוס' שואלים אולי הכתוב בא לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין ששנינו לקמן שחייבים על כ"א ואחת. תוס'.

585 רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים שניהם לכהן שאפשר לצמצם ששניהם יוציאו ראשם ביחד. וחכמים אומרים שאי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה והאחד אינו בכור, ושניהם ספק, וירעו עד שיסתאבו, והאחד לו והאחד לכהן. רש"י.

586 ואין שניהם יכולים לומר שש תיבות הללו בשיעור זה. רש"י.

בתוך כדי שאילת שלום⁵⁸⁷.

למדנו במשנה, שכשאמרו בזה אחר זה, הראשון חייב והשני פטור. הגמרא שואלת, שלכאורה המשנה אינה כרבי אלעזר ברבי שמעון ששנינו, המשביע עד אחד וכפר, פטור מקרבן שבועת העדות, ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב. ולכאורה נחלקו, שלתנא קמא עד אחד שמעיד עדות ממון אינו מחייב ממון אלא שבועה, והגדתו אינה חשובה לחייב קרבן שבועה. ורבי אלעזר ברבי שמעון סובר שעד אחד בא לממון, והגדתו חשובה לחייב עליה קרבן⁵⁸⁸.

שואלת הגמרא, האם אפשר לומר שרבי אלעזר ברבי שמעון מחייב ממון על פי

ר"א בר"ש וחכ' נחלקו אם דבר הגורם לממון כממון

עד אחד? הרי אביי אמר, יש מקרה שהכל מודים שהמשביע עד סוטה חייב, ויש מקרה שהכל מודים שהמשביע עדי סוטה פטורים, ויש מקרה שנחלקים בעדי סוטה. הכל מודים בעד אחד, והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה. ומפירוש דבריו לומדים, שטעמו של רבי אלעזר ברבי שמעון משום ש'דבר הגורם לממון כממון', ועד אחד הוא 'גורם לממון' שאילו העיד היה מחייבו שבועה, ורוב בני אדם אין נשבעים לשקר, והיה משלם. אלא לדברי הכל עד אחד בא לשבועה. רבי אלעזר ברבי שמעון סובר 'דבר הגורם לממון כממון', והתנא קמא סובר ש'דבר הגורם לממון לאו כממון'.

הגמרא מפרשת את דברי אביי, הכל מודים

אביי אמר הכל מודים בעד סוטה שחייב בעד טומאה

בעד סוטה שחייב, כשהביא שני עדי קינוי שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני, ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחר כך, ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו. והשביע את העד להעיד לפטרו מכתובתה וכפר שאינו יודע עדות, חייב קרבן שבועה. שהרי התורה האמינתו שנאמר "וְעַד אֵין בָּהּ" כל שיש בה⁵⁸⁹, והואיל וכפר והוא

587 וא"ת למה השני חייב יא' אני לא עשיתי כלום שהראשון כפר כבר, ואם היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי. ואמר ר"י שכיון שזה העיד זה תוכ"ד של הראשון כאילו שניהם העידו בבת אחת בצמצום. וגם הראשון יכול לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני. ואין השני יכול לתלות בחזרת הראשון. תוס'.

588 והוא דורש את הכ' "לכל עון ולכל חטאת" כך אינו קם למכות ועונשין, אבל קם לממון. רש"י.

589 ודרשו במס' סוטה כ"מ שנאמר עד הוא ב', עד שיפרוט הכתוב אחד. והתורה אמרה "ועד אין בה" שנים, אלא אחד. "והיא לא נתפשה" אסורה, ו"היא לא נתפשה" בא להחמיר לאסרה. רש"י. ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה. שהרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר

מפסידו ממון, הוא חייב קרבן.

והכל מודים בעדי סוטה שפטור
בעדי קינוי

והכל מודים בעדי סוטה שפטורים, בעדי קינוי. שאפילו אם השביע את שניהם וכפרו פטורים, מפני שהוא 'גורם דגורם'. שאף אם היו מעידים על הקינוי עדיין הבעל צריך את עדי הסתירה. וכשעדי הסתירה יבואו אף הם לא מחייבים אותה להפסידה, אלא הם גורמים שמביאים אותה לידי שתיית המים המאזרים, ושמא תודה שנטמאת מיראת המים ותפסיד כתובתה. ומחלוקת בעדי סוטה, בעדי סתירה. רבי אלעזר שמחייב במשביע עד אחד של ממון משום 'דבר הגורם לממון', מחייב באלו שאילו העידו שמא היו גורמים שתודה מיראת מים, וחכמים הסוברים שהגורם לממון פטור, פוטרים אף כאן.

הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה שהוא חייב, מי שבעל דינו חשוד על השבועה, והוא מן הנשבעים ונוטלים, וכופר לו ממון והשביע עד אחד שיעיד וכפר חייב קרבן שבועת העדות. הכל מודים בעד אחד דרבי אבא, במשביע עד אחד כעין המעשה דרבי אבא, שאמרו לקמן שהוא חייב.

הכל מודים שחייב בשניהם חשודים הגמרא שואלת על דברי אביי, הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה. מי הוא החשוד?, אם הלזה חשוד. והמלוה יכול לומר לעד אם היית בא ומעיד לי הייתי נשבע ונוטל, אינו יותר מאשר 'גורם לממון' ולחכמים הוא פטור? אלא כששניהם חשודים. ורבותינו שבארץ ישראל אמרו שבמקום ששניהם חשודים חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ולכן המשביע עד אחד היודע בדבר, וכפר חייב קרבן שבועה⁵⁹⁰.

נסכא דר' אבא

הגמרא מביאה את המעשה ברבי אבא, שאדם חטף מחברו חתיכת כסף מותך. ובאו לדין לפני רבי אמי ורבי אבא ישב לפניו. וכשהאחד הביא עד אחד

ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה, משום שי"ל שזכות יתלה לה ואינם אלא גורמים. תוס'.

590 תוס' שואלים שהיה צ"ל יחלוקו שכן הלכה כמה שא' לקמן עבד רב נחמן עובדא יחלוקו. ועוד קשה שר' אבא הוא שאומר חזרה שבועה למחויב לה וא"כ היה לו למומר הכל מודים בעד אחד וכשנגדו חשוד שחייב כר' אבא. תוס'.

שהשני חטפה ממנו, הוא אמר לו, כן חטפתי ושלי חטפתי, שאתה גזלתו ממני. ואמר רבי אמי כיצד הדיינים ידונו דין זה, אם נאמר שהחוטף ישלם⁵⁹¹, הרי אין שני עדים שחטפה ממנו, ויש לו 'מיגרו'. ואם נפוטר מלהחזירה, הרי יש עד אחד שאומר שחטפה⁵⁹²!. אי אפשר לומר שישבע את השבועה שהעד מחייבו. שהרי הוא אמר 'חטפתי ושלי חטפתי', והוא כגזולן בדבר זה, ואינו יכול להשבע להכחיש את העד⁵⁹³. ואמר לו רבי אבא, הרי החוטף מחויב שבועה שלא חטף⁵⁹⁴, ואינו יכול ליטע, שהרי הוא מודה שחטף, וכל המחויב שבועה ואינו יכול ליטע משלם.

אמר רב פפא, הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב, והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור. הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור כשאמר לה לעצמה, חוץ לבית דין, מת בעליך. ולא אמר את עדותו כשהשיעו לבית דין. אינו חייב קרבן מפני שהיא יכולה ללכת לבית דין ולומר מת בעלי, מפני שהיא אינה צריכה שיעיד בבית דין. כמו ששינו במשנה ביבמות שהאשה שאמרה מת בעלי תנשא, מת בעלי תתיבם. הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב, כשלא אמר לה ולא אמר לבית דין. שואלת הגמרא, האם נשמע מכאן שרב פפא סבר שהמשיב עדי קרקע וכפרו חייבים קרבן, שהרי עד שמעיד על מיתת הבעל הוא עד קרקע שהכתובה אינה נגבית אלא מן הקרקע⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶? מתרצת הגמרא, יכול להיות שרב פפא מדבר כשהאשה תפסה מחיים מטלטלין של הבעל, ואם העד היה מעיד היא היתה מחזיקה בהם בכתובתה.

אומרים תוך כדי דבור כדבור גם
בכפירה והודאה
למדנו במשנה, שאם עד אחד כפר ואחד הודה, זה שכפר חייב. שואלת הגמרא, הרי

591 שאין כל החוטפין נאמנים לומר "שלי גזלתי", דאם כן אין לך גזולן שמשלם, ואפילו יש עדים? רש"י.

592 ואי הוה אמר "לא חטפתי" היה צריך ליטע להכחיש העד? רש"י.

593 משום שמחזיקים כל דבר בחזקת מי שהיה בידו, וכמו שאם היו שני עדים לא היה נאמן לומר ידי חטפי. כיון שמודה שחטף הוא כגזולן. וא"ת שנאמין לו בשבועה שחטף את שלו, מיגו שהיה אומר לא חטפתי והיה נאמן בשבועה. ויש לומר שאינו מיגו טוב מפני שהוא ירא לשקר בדבר שהעד מכחישו. אבל צריכים את הטעם שהוא מחויב שבועה ואינו יכול ליטע שמשלם. שבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ויש לו מיגו. אבל ודאי שקשה לו להשבע בדבר שהעד מכחישו כמו בדבר שהקול מכחישו. תוס'.

594 שהחוטף אינו נאמן לומר "שלי חטפתי", וזו השבועה שהעד מחייבו ליטע על מה שהעד מעיד. רש"י.

595 ולקמן נחלקו בדבר תנאים ואמוראים. רש"י.

596 שמע מינה שמשביע עדי קרקע חייב נאמר גם על הכל מודים בעד סוטה. תוס'.

גם אם שניהם כפרו בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור⁵⁹⁷, ולמה התנא אמר שכשהשני הודה אז פטור? עונה הגמרא, החידוש הוא שהשני פטור במקרה ששניהם כפרו ואחד חזר והודה בתוך כדי דיבור, והחידוש הוא שאומרים 'תוך כדי דיבור כדיבור', והוא יכול לחזור בו. שואלת הגמרא, חידוש זה נצרך לרב חסדא שמהרישא למד כרבי יוסי הגלילי שאפשר לצמצם, ובסיפא ש'תוך כדי דיבור כדיבור'. אבל לרבי יוחנן שמעמיד את הרישא בתוך כדי דיבור, קשה למה צריכים להשמיע זאת גם בסיפא? עונה הגמרא, שמהרישא יודעים רק שאומרים 'תוך כדי דיבור כדיבור' כשהשני כפר בתוך כדי דיבורו של הראשון. ומהסיפא למדים שגם בכפר וחזר והודה ב'תוך כדי דיבור כדיבור', והעדות האחרונה היא עדות⁵⁹⁸.

שתי כתי עדים הראשונה חייבת
כשהיו קרובים ונתרחקו
למדנו במשנה שכשבאו שתי כיתי עדים
וכפרו בזה אחר זה שתיהן חייבות, מפני
שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן. שואלת הגמרא, מובן שהכת השניה
חייבת מפני שראשונה כפרה, ואין לו עדים אלא הם. אבל מדוע הראשונה
חייבת, הרי הכת השניה קיימת⁵⁹⁹? אמר רבינא, מדובר שבשעה שהכת
הראשונה כפרה, לא היו העדים של השניה כשרים להעיד, כיון שהיו
נשואים לשתי אחיות⁶⁰⁰, ואחר כך נתרחקו. והחידוש בדבר, באופן שהיו
נשותיהם גוססות, שלא נאמר הואיל ורוב גוססים למיתה הרי הן כמו
שמתן, והכת הראשונה תהיה פטורה. לכן השמיע התנא שהגוסס הרי
הוא כחי לכל דבריו⁶⁰¹.

597 והראשון יכול לומר מה היה מועיל לך אם העדתיך, הלא השני כפר. בכל זאת אומרים שהראשון חייב, הואיל והשני לא כפר עדיין.

598 קצת תימה להר"ר יעקב דאורלינ"ש שלומדים מהרישא גם את כפירה והודאה שהרי הטעם שאף השני חייב כשכפר תוך כדי דיבור הוא משום שגם הראשון יכול לחזור עדיין ולהודות, שאל"כ למה השני חייב?! תוס'.

599 תוס' שואלים מה הקושיה הרי בפרק שבועת הפקדון הק' כך לרבה שאמר שהכופר בממון שיש עליה עדים פטור מהמשנה אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה ומכאן שהכופר במלוה שיש עליה עדים חייב. ורבה נשאר בתיובתא וא"כ לא קשה ממה שחייבים. וי"ל שאע"ג שבכופר במלוה שיש עליה עדים ואינם לפנינו חייב שלא כרבה. מ"מ כשישנם לפנינו עדים הש"ס סובר שהיא כפירת דברים בעלמא. ואע"ג שרבינא הוצרך לתרץ כאן בלא דברי רבה כאן כגון שהיו קרובים בנשותיהן כו הקשו מכאן לקמן לרבה. שללא דברי רבה היה אפ' לדחות שאפילו שעדים לפנינו נחשב לכפירה. תוס'.

600 כגון שהיו רחוקים בשעת ראיית העדות שצריכים תחלתה וסופה בכשרות כמה שא' בפ' יש נוחלין. (ב'ב דף קכח. ושם). ובמה שא' בפ' חזקת הבתים שבני העיר שנגנב ס'ת שלהם אין דנים בדייני אותה העיר. שהק' וליסלקו בי תרי מינייהו ולידייני אע"ג שאין תחלתם בכשרות. אין לדמות פסול שמחמת שנוגעין בעדות לפסול של קורבה או לשאר פסולים. תוס'.

601 אין לפרש קמ"ל שאין רוב גוססין למיתה אלא שאע"ג דרוב גוססין למיתה עדיין לא מת. תוס'.

